

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การประเมินผลโครงการส่งเสริมการเลี้ยงปลาดุกในบ่อพลาสติก จังหวัดลำพูน” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งออกเป็น

- 2.1 แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ
- 2.2 แนวคิด ทฤษฎีการประเมินโครงการ
 - 2.2.1 ความหมายของการประเมิน
 - 2.2.2 ความสำคัญและประโยชน์ของการประเมินโครงการ
- 2.3 รูปแบบการประเมินผล
- 2.4 การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเพาะเลี้ยงปลาดุกในบ่อพลาสติก จังหวัดลำพูน
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

จากการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาทำให้สังคมไทยอ่อนแอ เหตุเพราะสังคมมิได้สร้าง “กระบวนการเรียนรู้” ให้กับคนส่วนใหญ่ ด้วยขาด “ปัญญา” ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ประกอบกับผู้มีโอกาสทางสังคมมักขาดคุณธรรมจริยธรรมเกิดปัญหาทุจริตประพฤติมิชอบขึ้นในทุกระดับ ขณะเดียวกับที่ผู้ด้อยโอกาสมักถูกเอารัดเอาเปรียบ ประกอบกับการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นแบบแยกส่วนโดยใช้ “เงิน” เป็น “เป้าหมาย” ไม่คำนึงถึงผลเสียที่ตามมา อาทิ ทุนด้านดิน – น้ำ – ป่าไม้ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรม สูดทำยส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นและเกษตรกรพึ่งตนเองได้น้อยลง ด้วยเหตุต่าง ๆ ที่ผ่านมามีประกอบกับปัญหาภาวะเศรษฐกิจที่ประเทศไทยกำลังประสบอยู่ ทำให้ประชาชนในชาติล้มลุกคลุกคลาน หวังเพียงเพื่อให้ตนเองอยู่รอด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตระหนักและห่วงใยในทุกข์สุขของพสกนิกรไทยยิ่งนัก เห็นได้จาก พระราชดำรัสเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” ที่ได้พระราชทานไว้ถึง 2 ครั้งในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ปี 2540 และ 2541 ซึ่งได้มีการขานรับแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติกันหลายหน่วยงาน ซึ่งคนมักเข้าใจว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของเกษตรกรในชนบทเท่านั้น แต่แท้ที่จริงผู้ประกอบการอาชีพอื่น ๆ เช่น พ่อค้า ข้าราชการ และบริษัทต่าง ๆ สามารถนำแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ได้ เพราะเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเปรียบเสมือนเป็นการปักเสาเข็มก่อนจะสร้างบ้าน หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการวางรากฐานของบ้านให้มั่นคงก่อนจะก่อสร้างตัวบ้านต่อไป

จะนั่นเศรษฐกิจพอเพียง คือ การวางรากฐานอันมั่นคงและยั่งยืนของชีวิตเรานั้นเองเมื่อวันเฉลิมพระชนมพรรษาปี 2541 ทรงได้มีพระมหากรุณาธิคุณอธิบายเพิ่มเติมถึงคำว่า “พอเพียง” หมายถึง “พอมีพอกิน” “...พอมีพอกินก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนมีพอมีพอกินก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี...” “...ประเทศไทยสมัยก่อนนี้พอมีพอกิน มาสมัยนี้อีสระไม่มีพอกิน จึงจะต้องเป็นนโยบายที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อที่จะให้ทุกคนพอเพียงได้ พอเพียงนี้หมายความว่า มีกิน มีอยู่ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หรูหราก็ได้แต่ว่าพอ...” ทรงเปรียบเทียบคำว่าพอเพียง คำกับว่า “self-sufficiency” ว่า “self-sufficiency” นั้น หมายความว่าผลิตอะไร มีพอที่จะใช้ไม่ต้องไปขอขืมคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง...เป็นไปตามที่เค้าเรียกว่ายืนบนขาของตัวเอง...แต่ว่าพอเพียงนี้มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือคำว่าพอ ก็พอเพียงนี้ก็พอแค่นั้นเอง คนเราถ้าพอใจในความต้องการมันก็มีโลกน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนผู้อื่นน้อย ถ้าประเทศไทยมีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียงหมายความว่า พอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็มีความสุข (สุเมธ,2544 : 284-291.)

การพัฒนา “เศรษฐกิจแบบพอเพียง” สำหรับเกษตรกรนั้น มีการปฏิบัติตามขั้นตอน “ทฤษฎีใหม่” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งประกอบด้วย 3 ชั้น คือชั้น 1 ผลิตเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน ในระดับชีวิตที่ประหยัด ทั้งนี้ต้องมีความสามัคคีในท้องถิ่น ชั้น 2 รวมกลุ่ม เพื่อการผลิต การตลาด ความเป็นอยู่ สวัสดิการ การศึกษา สังคม และศาสนา และชั้น 3 ร่วมมือกับองค์กรภายนอกในการทำธุรกิจและพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ทุกฝ่ายจะต้องได้รับประโยชน์

แนวคิด ทฤษฎีการประเมินโครงการ

การประเมินผลโครงการ คือ การเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริงทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับโครงการว่าโครงการที่จัดทำไปนั้นได้ก่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ (Objective) หรือ ตามเป้าหมาย (Goal) ของโครงการหรือไม่ การประเมินผลโครงการจะกระทำต่อเมื่อมีโครงการเกิดขึ้นจริงหรือต้องเกิดขึ้นแน่นอน โดยมุ่งที่ว่าโครงการได้ก่อให้เกิดผลหรือไม่ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การได้ข้อมูลข้อเท็จจริง เกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคไปใช้เป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุงประสิทธิภาพของประสิทธิผลของโครงการ (สุชาติ,2532:22)

ความหมายของการประเมิน

นักวิชาการได้ให้ความหมายของการประเมิน ไว้อย่างหลากหลาย ดังเช่น ประชุม (2539:73) ได้ให้ความหมายของการประเมินไว้ว่า "การประเมิน" หรือ"การประเมินผล" มีความหมายตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า evaluation ซึ่งหมายถึง กระบวนการรวบรวมและวิเคราะห์ ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ การวิจัย(research)การวัดผล(measurement)การตรวจสอบรายงานผล (appraisal) การควบคุมดูแล (monitoring) การ ประเมินการ (assessment) และการพิจารณาตัดสิน (judgment) เป็นต้น ซึ่งคำดังกล่าวอาจสรุป เป็นความหมายหรือคำจำกัดความร่วมกันได้ว่าเป็นการ ประเมินค่าหรือการประเมินผลที่จะ เกิดขึ้นจากการดำเนินงานโดยข้อมูลที่ได้รวบรวมด้วยวิธี การ สอบถาม ทดสอบ สังเกต และวิธีการ อื่น ๆ แล้วทำการวิเคราะห์เพื่อตัดสินว่าการดำเนินงานนั้น มี คุณค่าหรือบรรลุ วัตถุประสงค์ของการ ดำเนินงานนั้นมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ ประชัย (2529 : 17) ยังได้ให้ ความหมายของการประเมินผล (evaluation) ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผน และ เป็นส่วนที่มีความสำคัญอย่างมาก เพราะการประเมินผลจะเป็นตัววัดและบอกให้ ผู้วางแผนและผู้ปฏิบัติตาม แผนรวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับแผนทั้งหลายได้รู้ว่า แผนหรือโครงการที่กำหนดขึ้นและ นำไปปฏิบัติ ซึ่ง เสียทั้งเวลา กำลังแรงงาน และค่าใช้จ่ายไปนั้น เมื่อทำเสร็จแล้วได้ผลเป็นประการ ใดและสมหวัง (2535 : 3) ยังกล่าวถึงความหมายการประเมินผล คือ

1. การเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานกับแผนที่ตั้งไว้
2. การควบคุมและเร่งรัดการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผน
3. การศึกษาในทางปฏิบัติเพื่อแก้ไขแผนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
4. การศึกษาแผนที่ได้ดำเนินการไปแล้ว เพื่อให้ทราบว่า การดำเนินงานได้ ตอบสนองความต้องการ หรือแก้ไขปัญหาที่มีอยู่อย่างไร
5. การศึกษาผลกระทบทางตรงและทางอ้อมของการดำเนินงาน โครงการซึ่ง อาจจะเป็นข้อมูลช่วยในการตัดสินใจของฝ่ายบริหาร

นอกจากนี้ สิริชัย(2538 : 24) ยังกล่าวถึง การประเมินโครงการไว้ว่าเป็นการควบคุมด้านการจัดการ (Management Control) เป็นการตรวจสอบว่า โครงการที่ได้ ดำเนินการไปนั้นมีความก้าวหน้าแค่ไหนมีปัญหาในทางปฏิบัติอย่างไร บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ หรือไม่หรือมีผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างไรบ้าง หรือหมายถึงกระบวนการรวบรวม และเสนอข้อมูล เพื่อตัดสินใจ โดยมีหลักเกณฑ์หรือหลักการเพื่อการปรับปรุงแก้ไขให้ดำเนินการ ต่อไปได้หรือแม้ แต่ยุติและได้ข้อสรุปเอาไว้แล้วและนิตา (2538 : 9) ยังได้กล่าวสรุปถึง ความหมายของการประเมินโครงการไว้ว่า กิจกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ ความหมายและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ

โครงการ และหาผลที่แน่ใจว่าเกิดโครงการเพื่อเป็นการเพิ่มพูนคุณภาพและประสิทธิภาพของโครงการให้ดียิ่งขึ้น

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น ทำให้พอสรุปได้ว่า การประเมินโครงการหมายถึง กระบวนการรวบรวมข้อมูลสนเทศ โดยมีการรวบรวมข้อมูลและวิธีการอย่างเป็นระบบระเบียบ เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติงานกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ว่า การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยนำผลที่ได้มาพิจารณาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับแผนที่กำหนดไว้ ผลที่ได้จากการประเมินนี้จะสามารถชี้ให้เห็นถึงระดับความสำคัญ ความผิดพลาด ปัญหา อุปสรรค ผลกระทบ ต่อโครงการในอันที่จะนำไปปรับปรุงการดำเนินงาน ตามแผนงานโครงการให้มีประสิทธิภาพต่อไป

ความสำคัญและประโยชน์ของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการอย่างมีระบบ ย่อมจะมีส่วนช่วยให้ผู้บริหารโครงการตระหนักถึงคุณภาพของแผนและโครงการ ที่กำหนดขึ้นไว้ว่าสามารถสนองตอบความต้องการของสังคมหรือสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้มากน้อยเพียงใด และช่วยให้ผู้บริหารสามารถตัดสินใจในการดำเนินการ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงการให้มีความถูกต้องเหมาะสมส่งผลให้โครงการนั้นดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุถึงเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ทุกประการ อย่างไรก็ตาม นักวิชาการย่อมมีมุมมองถึงความสำคัญแตกต่างกัน ดังเช่น ประชุม, (2539 : 74) กล่าวไว้ว่าการประเมินผลโครงการมีความสำคัญ และประโยชน์ ดังนี้

1. เพื่อแสดงให้เห็นถึงเหตุผลที่ชัดเจนของโครงการ อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการตัดสินใจว่าลักษณะใดของโครงการมีความสำคัญมากที่สุด ซึ่งจะต้องทำการประเมินเพื่อหาประสิทธิผล และข้อมูลชนิดใดที่จะต้องเก็บไว้เพื่อการวิเคราะห์

2. เพื่อรวบรวมหลักฐานความเป็นจริงและข้อมูลที่จำเป็นเพื่อนำไปสู่การพิจารณาถึงประสิทธิผลของโครงการ

3. เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลและข้อเท็จจริงต่างๆ เพื่อนำไปสู่การสรุปผลของโครงการ

4. เพื่อการตัดสินใจว่าข้อมูลหรือข้อเท็จจริงใดที่สามารถนำไปใช้ได้

5. เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจในการพัฒนาปรับปรุงโครงการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ประชัย, (2529 : 74) ยังกล่าวถึง ความสำคัญของการ ประเมินผลโครงการไว้ดังนี้

1. เพื่อที่จะทราบว่า การปฏิบัติงานตามโครงการบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่

2. เพื่อที่จะทราบว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้สามารถปฏิบัติได้จริงหรือไม่ และเป็นเป้าหมายที่มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด

จากการที่กล่าวข้างต้น ผู้ประเมินมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญและประโยชน์ของ การประเมินโครงการ ดังนี้

1. การประเมินช่วยชี้ให้เห็นความสำคัญของแต่ละโครงการตามลำดับก่อนหลัง โดยสามารถจะทราบได้ว่า โครงการใดมีความจำเป็นเร่งด่วนกว่ากัน ซึ่งช่วยในการคัดเลือกโครงการ

2. การประเมินช่วยให้ได้ข้อมูลป้อนกลับ ทำให้ทราบถึงข้อจำกัดและปัญหาต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน เพื่อนำมาปรับปรุงโครงการ

3. การประเมินช่วยให้ทราบถึงผลผลิตของโครงการทั้งในด้านที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ควบคู่กันไป

รูปแบบการประเมินผล

การประเมินผลโครงการส่งเสริมการเกษตรนั้นมีแบบจำลองการประเมินผลอยู่หลายรูปแบบด้วยกัน เมื่อพิจารณาให้ละเอียดแล้ว จะพบว่าบางรูปแบบมีความคล้ายคลึงกันมาก คือ ต่างมุ่งเน้นให้เห็นความสำคัญของโครงการในจุดเดียวกัน เช่น ให้ความสำคัญที่ผลลัพธ์ของโครงการเป็นหลักการแล้วระบบของกิจกรรมใด ๆ จะประกอบด้วย ปัจจัย กระบวนการที่จัดกระทำกับปัจจัย และผลลัพธ์หรือผลผลิต (คุชฎี,2536:101-103)

ในการจัดกลุ่มแบบจำลองในการประเมินผล โดยอาศัยลักษณะพฤติกรรมการประเมินผลเป็นหลัก แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

1. แบบจำลองที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal-attainment model or objective base model) แบบจำลองนี้มีจุดมุ่งหมาย เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของโครงการเป็นหลัก

2.แบบจำลองการตัดสินคุณค่า (Judgemental model) เป็นแบบจำลองที่อาศัยผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญในการตัดสินคุณค่า โดยอาศัยเกณฑ์ภายในและเกณฑ์ภายนอก เกณฑ์ภายใน ได้แก่ กระบวนการต่าง ๆ ที่จะช่วยให้วัตถุประสงค์บรรลุ ส่วนเกณฑ์ภายนอก ได้แก่ ผลของการบรรลุวัตถุประสงค์

3.แบบจำลองที่ช่วยการตัดสินใจ (Decision model) เป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้น เพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหาร

แบบจำลองที่เรียกว่า “CIPP model” เป็นแบบจำลองหนึ่งที่จะช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารในการประเมินผลโครงการส่งเสริมการเกษตร เพราะมีความสมบูรณ์และมีความสัมพันธ์กับกระบวนการวางแผนโครงการอย่างใกล้ชิด

ตัวของ CIPP ประกอบด้วย

- C - การประเมินผลขั้นพื้นฐานหรือสถานะแวดล้อม (Context evaluation)
- I - การประเมินผลทรัพยากร (Input evaluation)
- P - การประเมินผลกระบวนการ (Process evaluation)
- P - การประเมินผลขั้นสุดท้าย (Product evaluation)

1. การประเมินผลขั้นพื้นฐานหรือสถานะแวดล้อม

มีความมุ่งหมายที่จะหาพื้นฐานและเหตุผล เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรมหรือโครงการเป็นการประเมินอย่างกว้าง ๆ (Macro-analysis) เป็นการประเมินผลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการวางแผนโครงการในเรื่องของการวินิจฉัยปัญหาและการตั้งวัตถุประสงค์

2. การประเมินผลทรัพยากรที่ใช้

เป็นการประเมินผลในวงแคบและเฉพาะเจาะจง (Micro-analysis) มุ่งจัดหาข้อมูลเพื่อพิจารณาว่าจะใช้ทรัพยากรอย่างไรจึงจะบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการ การประเมินผลขั้นนี้เกี่ยวข้องกับกระบวนการวางแผนโครงการในเรื่องของการทำแผนปฏิบัติงาน

3. การประเมินผลกระบวนการดำเนินงาน

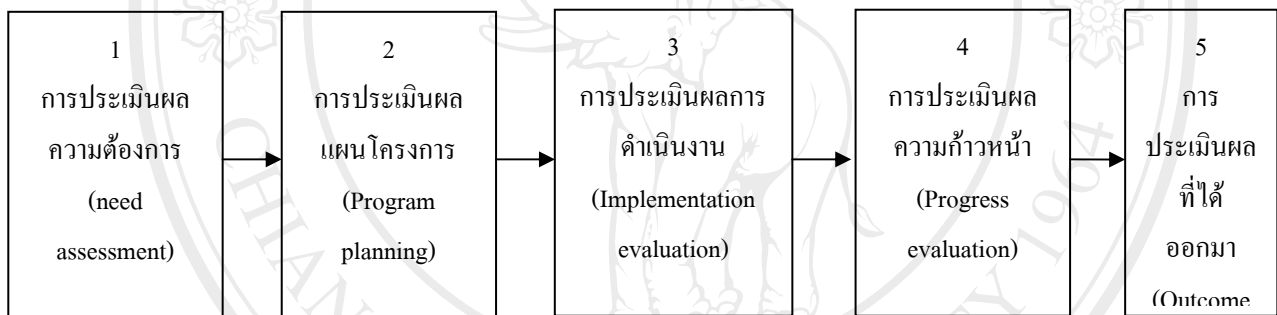
เป็นการประเมินผลที่มุ่งจะหาผลสะท้อน (Feed-back) เป็นระยะ ๆ จากการดำเนินงานตามแผนหรืออาจกล่าวได้ว่า เพื่อสำรวจข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานหรือคาดว่าจะเกิดขึ้นหากดำเนินการต่อไปตามแผน ทั้งนี้เพื่อจัดหาข้อมูลไว้พิจารณาปรับเปลี่ยนปฏิบัติงานได้ทันท่วงทีและยังเป็นการบันทึกการปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น การประเมินผลในขั้นนี้เกี่ยวข้องกับกระบวนการวางแผนโครงการในเรื่องของการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงาน

4. การประเมินผลขั้นสุดท้าย

เป็นการประเมินผลผลลัพธ์หรือผลผลิตของโครงการที่เกิดขึ้น เมื่อกิจกรรมหรือโครงการสิ้นสุดลง ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการวางแผนโครงการส่งเสริมการเกษตร นอกจากแบบจำลองการประเมินผลแบบ CIPP แล้ว ยังมีแบบจำลองการประเมินผลแบบอื่น ๆ อีก เช่น แบบ CSE (Center of the Study and Evaluation of UCLA) โดยนัชชัย ทุนผล (2535) ได้สรุปการประเมินผลในลักษณะนี้ว่า เป็นการแบ่งชนิดของการตัดสินใจออกเป็น 5 ระยะด้วยกัน คือ

- 1) สืบหาความต้องการ (Need assessment)
- 2) การวางแผนโครงการ (Program planning)
- 3) การประเมินผลการดำเนินงาน (Implementation evaluation)
- 4) การประเมินผลความก้าวหน้า (Progress evaluation)
- 5) การประเมินผลที่ออกมา (Outcome evaluation)

การประเมินผลแบบ CSE Model นี้ นับว่าเป็นวิธีการประเมินผลที่คล้ายคลึงกับการประเมินผลแบบ CIPP Model แต่การประเมินผลแบบ CSE Model นั้น เป็นการประเมินผลที่มีการศึกษา ข้อมูลเกี่ยวกับวัสดุ อุปกรณ์ ทรัพยากรที่จะใช้และวิธีการหรือยุทธวิธีในงานส่งเสริมว่าเหมาะสมกับบุคคลเป้าหมายอย่างไร ซึ่งเป็นการประเมินผลที่มีรายละเอียดกว้างขวางกว่า (นำชัย, 2532:109)

แผนภูมิที่ 1 แสดงรูปแบบการประเมินผลแบบ CSE

สมพร (2523:5 อ้างโดย นิคม, 2534:22-23) กล่าวถึงการประเมินผลโครงการว่าสามารถทำได้หลายวิธีการ วิธีการหนึ่ง คือ การประเมินผลโครงการโดยการวิจัย (Evaluation research) คือ การใช้ระเบียบวิธีการวิจัยในการประเมินผล ซึ่งทำให้การศึกษามีหลักเกณฑ์และมีระบบมากยิ่งขึ้น โดยทั่วไปการประเมินผลโครงการมีเหตุผล ดังนี้

1. เพื่อประเมินคุณค่าและคาดหมายโครงการ
2. เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารโครงการ
3. เพื่อเป็นการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินโครงการ
4. เพื่อเป็นการวิเคราะห์ข้อดีและข้อเสีย หรือข้อจำกัดของโครงการ เพื่อการตัดสินใจในการสนับสนุนโครงการ
5. เพื่อการตรวจสอบว่าการดำเนินโครงการบรรลุถึงเป้าหมายเพียงใด

ดังนั้น การประเมินผลทั่ว ๆ ไป มักจะใช้การประเมินผลทั้ง 2 แบบ คือ แบบ Formative evaluation และแบบ Summative evaluation ตลอดประเมินการดำเนินโครงการระยะสั้นและระยะยาวตามแผนการประเมินผลที่วางไว้

Summative evaluation เป็นการประเมินผลรวมสรุปมักใช้ประเมินหลังสิ้นสุดโครงการ สำหรับโครงการที่มีการดำเนินการระยะยาวอาจใช้ Formative evaluation ในการสรุปย่อความระยะยาวต่าง ๆ ข้อมูลที่ได้จากระยะต่าง ๆ จะช่วยให้มีการประเมินสรุปรวมนั้นส่วนใหญ่จะรวบรวมผลของ Formative evaluation เป็น Summative evaluation ซึ่งผลสรุปที่ได้จะนำไปสู่การรายงานว่าโครงการได้บรรลุเป้าหมาย (Goal) หรือไม่อย่างไร ตลอดจนรายงานถึงสภาพของโครงการว่าประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลวเพียงไรมีปัญหาหรืออุปสรรคใดที่ต้องแก้ไขปรับปรุง ข้อมูลเหล่านี้ จะช่วยให้ผู้บริหารโครงการสามารถนำไปสู่การตัดสินใจว่าโครงการนั้นควรดำเนินการต่อหรือยกเลิก (สมหวัง 2535:95-96)

การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเพาะเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก จังหวัดลำพูน

การเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติกเป็นรูปแบบการเลี้ยงที่ทำให้ผลผลิตสูงก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในเชิงเศรษฐศาสตร์ สำหรับการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ภายในบริเวณบ้านซึ่งสามารถลดการใช้ประโยชน์จากที่ขาดแคลนน้ำหรือมีน้ำไม่เพียงพอมาทำการเลี้ยงสัตว์น้ำได้เป็นอย่างดีและช่วยให้ผู้ที่ไม่มีที่ดินมากพอที่จะขุดบ่อสามารถหันมาเลี้ยงปลาได้เมื่อปล่อยปลาในอัตราที่เหมาะสมจะทำให้ปลามีอัตราการเจริญเติบโตที่ดีขึ้นเกษตรกรรายย่อยที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลและขาดแคลนน้ำ หรือในเขตพื้นที่สูง ฐานะยากจนมักประสบปัญหาขาดแคลนอาหาร โปรตีน ดังนั้นการเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก เป็นทางเลือกหนึ่งที่จะส่งเสริมและพัฒนาครอบครัวที่ยากจนไม่ให้ขาดแคลนอาหาร โปรตีนการเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก ถ้ามีพื้นที่จำกัด การเลี้ยงในบ่อพลาสติกก็เป็นทางเลือกที่ดีและประหยัด โดยที่ในบ่อพลาสติกจะมีอายุการใช้งานประมาณ 3-5 ปีโดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเลือกสถานที่สร้างบ่อ ควรจะพิจารณาถึงปัจจัยต่างๆดังนี้

1. บ่อควรอยู่ใกล้บ้าน หรือที่ที่สามารถดูแลได้สะดวก
2. ควรอยู่ในที่ร่ม หรือมีหลังคาเพราะปลาถูกเป็นปลาที่ไม่ชอบแสงแดดจัด และหลังคาจะช่วยป้องกันเศษใบไม้ร่วงลงสู่บ่อปลา
3. มีแหล่งน้ำสำหรับการเปลี่ยนถ่ายน้ำได้สะดวกพอสมควร

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างบ่อ

เตรียมบ่อเลี้ยงขนาด กว้าง 1.5 เมตร ยาว 4 เมตร ขุดดินออกเพื่อทำบ่อ ลึกประมาณ 50 เซนติเมตรหลังจากขุดดินออกทำการปรับแต่งพื้นก้นบ่อให้เรียบสม่ำเสมอ โดยใช้ทรายปูรอง

พื้น เพื่อป้องกันการรั่วซึมและทำการปรับแต่งดินบริเวณข้างบ่อและขอบบ่อให้เรียบ โดยให้มีความลาดชันของขอบบ่อ 1 : 2 หลังจากปรับพื้นที่ก้นบ่อและขอบบ่อเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำพลาสติก PVC ขนาดกว้าง 3.5 เมตร ยาว 6 เมตร หนา 0.25 มิลลิเมตร ปูพื้นบ่อที่ขุดเตรียมไว้เวลาปูพลาสติกต้องระมัดระวังอย่าให้พลาสติกขาดหรือมีรอยร้าวเมื่อปูพลาสติกเสร็จเรียบร้อยแล้วจะเหลือพื้นที่บ่อเลี้ยงขนาดกว้างประมาณ 1.5 เมตร ยาว 4 เมตร ลึก 50 เมตร เป็นพื้นที่ประมาณ 6 ตารางเมตร

ขั้นตอนที่ 3 การเตรียมน้ำ

สำหรับน้ำที่จะนำมาใส่บ่อเพื่อเลี้ยงปลาสามารถใช้น้ำจากบ่อบาดาล น้ำบ่อ น้ำในแหล่งน้ำลำคลองได้ทันทีหรือถ้าใช้น้ำประปา ควรพักน้ำไว้ในบ่อพลาสติกอย่างน้อย 3-5 วัน เพื่อให้ฤทธิ์คลอรีนระเหยหมดไปก่อนนำปลามาปล่อยลงเลี้ยง

- ลูกปลาคูกบักขี้ที่จะนำมาเลี้ยงควรมีขนาด 1.5 นิ้ว ขึ้นไป
- ในช่วงฤดูหนาวไม่ควรนำปลามาเลี้ยงเพราะปลาจะมีความต้านทานต่อโรคต่ำปลามักจะเป็นโรคตายได้ง่าย

- ปล่อยลูกปลาในอัตรา 200 ตัวต่อบ่อ

ขั้นตอนที่ 4 การปล่อยลูกปลาลงเลี้ยง

ต้องปรับสภาพอุณหภูมิของน้ำในถุงลูกปลา และน้ำในบ่อเลี้ยงให้เท่าๆกันก่อน โดยการแช่ถุงบรรจุลูกปลาในน้ำประมาณ 30 นาที จึงค่อยปล่อยลูกปลาลงบ่อ และเวลาที่เหมาะในการปล่อยลูกปลาควรเป็นตอนเย็น หรือ ตอนเช้าการปล่อยปลาลงเลี้ยงในช่วงแรกปลายังมีขนาดเล็กอยู่ ให้เติมน้ำลงบ่อให้ระดับน้ำสูงประมาณ 10 เซนติเมตร แล้วค่อยๆเพิ่มระดับน้ำขึ้นเรื่อยๆทุกๆ สัปดาห์ ประมาณ 5 เซนติเมตร / สัปดาห์ จนมีระดับน้ำสูงสุด 30-50 เซนติเมตรปลาคูกไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิอย่างกะทันหัน เช่น ฝนตก ปลาที่อาจตายได้ ควรสร้างหลังคาบังแดด บังฝน บนบ่อปลาประมาณครึ่งหนึ่งของบ่อปลาอย่าปิดหมดคอกขี้หมันสังเกตตัวปลา ว่ามีอาการผิดปกติหรือไม่ เช่น ลอยหัว เป็นแผลข้างลำตัว เพื่อจะได้แก้ไขได้โดยเร็ว

ขั้นตอนที่ 5 การให้อาหาร

- ในวันที่ปล่อยลูกปลาไม่จำเป็นต้องให้อาหาร ควรเริ่มให้อาหารในวันรุ่งขึ้น
- ให้อาหารเม็ดประมาณ 3-7% ของน้ำหนักตัวปลา
- เริ่มแรกให้อาหารเม็ดเล็กหากปลามีขนาดเล็กมากให้บุนอาหารพองแตกแล้วให้
- อาหารสดพวก เศษเนื้อทุกชนิดสับให้ปลากินได้
- ตัวปลาก และแมลงต่างๆ นำไปโปรยให้ปลากินได้เลย
- ควรให้อาหาร 2 มื้อ เช้าและเย็น และควรให้เป็นเวลา หากให้อาหารปลาโดยพร่ำเพรื่อจะทำให้เสียเงินค่าอาหารปลาโดยเปล่าประโยชน์ อาหารที่เหลือจะทำให้ให้น้ำในบ่อเน่าเสียเร็วขึ้น

ขั้นตอนที่ 6 การเปลี่ยนถ่ายน้ำ

การถ่ายเทน้ำเมื่อน้ำเริ่มเสีย และสังเกตดูว่าน้ำเริ่มมีกลิ่นเหม็น จึงเปลี่ยนถ่ายน้ำ โดยปกติจะต้องเปลี่ยนถ่ายน้ำ สัปดาห์ละครั้งขึ้นอยู่กับกรให้อาหารด้วยการเปลี่ยนถ่ายน้ำไม่ควรถ่ายน้ำเก่าออกทั้งหมดควรเหลือน้ำเก่าไว้ 2 ใน 3 เพื่อให้ปลามีความคุ้นเคยกับน้ำเก่าอยู่บ้าง และอย่าทำให้ปลาตกใจปลาจะไม่กินอาหารการถ่ายน้ำควรทำหลังจากให้อาหารไปแล้วไม่น้อยกว่า 3 ชั่วโมง มิฉะนั้นปลาจะคายอาหารออกหมด และหลังเปลี่ยนน้ำใหม่ ๆ ไม่ควรให้อาหารทันทีที่น้ำที่ถ่ายออกจากบ่อปลาสามารถนำไปรดพืชผักสวนครัวหรือต้นพืชได้ ซึ่งน้ำที่ถ่ายออกจากบ่อปลาจะมีธาตุอาหารสำหรับพืชสูงด้วยพื้นที่รอบๆบริเวณบ่อเลี้ยงปลา สามารถใช้ประโยชน์ในการปลูก พืชผักสวนครัว เช่น พริก มะเขือ ตะไคร้ กะเพรา โหระพา มะละกอ ชะอม บวบ ฯลฯ เพื่อเป็นอาหารได้นอกจากนี้ การปลูกพืชรอบ ๆ บริเวณบ่อยังให้ความร่มรื่น บริเวณบ่อเลี้ยงปลาด้วย

ต้นทุนค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก หลักๆจะมีอยู่ 3 รายการคือ

- ค่าพลาสติกปูพื้นก้นบ่อ เป็นพลาสติก PVC ขนาด 3.5 x 6 เมตร ราคาประมาณ 500 บาท
 - ค่าอาหารเม็ดเลี้ยงปลานาน 90 วัน ใช้ประมาณ 30 กิโลกรัม (2 รุ่น) เป็นเงินประมาณ 600 บาท
 - และค่าพันธุ์ปลาคู 400 ตัว ตัวละ 1.00 บาท เป็นเงิน 200 บาท (2 รุ่น) เป็นเงิน 400 บาท
- รวมทั้งสิ้น 1,500 บาท (ต้นทุนทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นส่วนที่ทางรัฐบาลสนับสนุน)

ในการเลี้ยงปลาคูในบ่อพลาสติก นาน 3-4 เดือนถ้าอัตราการรอดประมาณ 80-90% จะได้ผลผลิตปลาประมาณ 30-50 กิโลกรัม ต่อบ่อ ปลาคูกิโลกรัมละ 30 บาท จะมีรายได้ประมาณ 900-1,500 บาท ต่อรุ่นถ้าอัตราการรอดประมาณ 80-90% จะได้ผลผลิตปลาประมาณ 30-50 กิโลกรัม ต่อบ่อ ปลาคูกิโลกรัมละ 30 บาท จะมีรายได้ประมาณ 900-1,500 บาท ต่อรุ่นเกษตรกรเลี้ยงปลา 1 รุ่น ก็จะคุ้มทุนค่าลงทุนสร้างบ่อ ซึ่งบ่อจะมีอายุการใช้งาน 3-5 ปี ดังนั้น เกษตรกรสามารถใช้บ่อในการเลี้ยงปลาต่อไปได้อีกหลายรุ่น พลาสติกมีหลายชนิด พลาสติก PVC จะมีอายุการใช้งานนาน 3-5 ปี ขึ้นอยู่กับการดูแลรักษาพลาสติกทั่วไป หรือ พลาสติก PE จะมีอายุใช้งานไม่เกิน 6-12 เดือน ดังนั้น จึงควรเลือกใช้พลาสติก PVC เท่านั้นเมื่อบ่อมีรอยรั่วหรือฉีกขาดเป็นรู ทำการซ่อมแซมรอยรั่วของพลาสติก PVC ได้โดยใช้เศษเนื้อพลาสติกด้านขอบๆบ่อติดกาวปะจุดที่ขาด โดยใช้กาวติด PVC หรือกาวปะยางจักรยาน

ข้อดีของการเลี้ยงปลาคูในบ่อพลาสติกมีอยู่หลายประการด้วยกันได้แก่

1. ใช้พื้นที่เลี้ยงน้อย และสามารถเลี้ยงได้ทุกพื้นที่
2. การก่อสร้างบ่อเลี้ยงง่าย สะดวกและรวดเร็ว

3. ใช้ระยะเวลาในการเลี้ยงสั้น แต่ละร่นใช้เวลาเลี้ยงเพียง 90 – 120 วัน

4. ปลาถูกเป็นปลาที่อดทนต่อสภาพน้ำได้ดี

5. ปลาถูกสามารถเลี้ยงและดูแลรักษาได้สะดวก นอกจากจับมาบริโภคในครัวเรือนแล้ว ส่วนที่เหลือก็นำไป ขายเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัว

สำนักงานประมงจังหวัดลำพูน จึงได้ส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเลี้ยงปลาถูกในบ่อพลาสติก เพื่อให้มีผลผลิตออกมาตามความต้องการของผู้บริโภคและเลี้ยงแบบพัฒนาเพื่อเป็นอาชีพ โดยให้ประโยชน์จากพื้นที่เหลือบริเวณที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมเลี้ยงปลาถูก ในบ่อพลาสติกมีดังนี้(สำนักงานประมงจังหวัดลำพูน,2547:12)

1. การส่งเสริมให้ประชาชนลดรายจ่ายในครัวเรือน โดยเลี้ยงปลาเพื่อเป็นอาหารบริโภคเอง
2. การส่งเสริมและสนับสนุนแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง
3. การพัฒนาอาชีพการเลี้ยงปลาแบบพอเพียงไปสู่ระบบการเลี้ยงปลาเชิงพาณิชย์
4. การเพิ่มอาหาร โปรตีนจากปลาให้กับคนในครัวเรือนและชุมชน

งานวิจัยและงานเขียนที่เกี่ยวข้อง

ชนกพรรณ(2547) ได้ทำการประเมินโครงการการปลูกพืชผักเมืองหนาวบริษัท พัฒนาเขตภาคอุย จำกัด อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ได้ทำการวิเคราะห์จำแนกข้อมูลเป็นหมวดหมู่ตามหลักการประเมินของโครงการประเมินโครงการในรูปแบบซีบีพี(CIPP Model) โดยผลการศึกษาพบว่า (1) ด้านสภาพแวดล้อมโครงการปลูกพืชผักเมืองหนาว ก่อตั้งขึ้นจากการตั้งสมประสงค์การประกอบธุรกิจหลายรูปแบบของผู้บริหารโครงการ โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการคือเพื่อพัฒนาพื้นที่ให้เป็นพื้นที่เพาะปลูกพืชผักเมืองหนาวที่ได้ที่มาตรฐาน รวมทั้งให้ผลผลิตที่มีคุณภาพและเพียงพอกับความต้องการของท้องตลาด (2) ด้านข้อมูลนำเข้าพบว่ามีเตรียมการปรับพื้นที่ ปรับผิวถนน สร้างโรงเรือน สร้างอ่างเก็บน้ำ และติดตั้งระบบน้ำภายในโครงการ รวมทั้งจัดเตรียมด้านบุคลากร เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ ยานพาหนะ และงบประมาณ (3) ด้านกระบวนการพบว่าระยะตั้งโครงการได้ดำเนินการในการปรับพื้นที่จำนวน 50 ไร่และสร้างสิ่งก่อสร้างถาวรในโครงการตามที่วางแผนไว้สำหรับในระยะระหว่างดำเนินการได้ดำเนินการผลิตพืชผักเมืองหนาวหลายชนิดตามความต้องการของตลาดและจัดดำเนินการด้านการตลาด โดยมีลูกค้ารายหลัก 2 รายและรายย่อย 8 ราย (4) ด้านผลงานพบว่าสภาพโครงการมีสภาพพื้นที่และจัดวางแปลงพื้นที่ได้เหมาะสมกับการเพาะปลูก รวมทั้งมีต้นทุนในการผลิตไม่สูงมากและคุณภาพของพืชผักเมืองหนาวที่ผู้รับซื้อและผู้บริโภคมีความพึงพอใจ

พงษ์พันธ์(2544) ได้ศึกษาความสำเร็จของโครงการประมงโรงเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการรับรู้ข่าวสารด้านการเกษตร/ประมงจากโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์และระดับความรู้ในการเลี้ยงปลา มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความสำเร็จของโครงการประมงโรงเรียน เนื่องจากครูเกษตรที่รับผิดชอบโครงการประมงโรงเรียน ที่สนใจข่าวสารด้านการเกษตร/ประมงจากโทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์จะนำมาทดลองปฏิบัติกับโครงการเพราะรายงานโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์จะนำเอาเทคโนโลยีใหม่ๆมาเผยแพร่ ส่วนระดับความรู้ในการเลี้ยงปลามีความสัมพันธ์ในทางลบกับความสำเร็จเนื่องจากครูเกษตรบางส่วนไม่ได้นำความรู้ไปปฏิบัติด้วย

พรทิพย์(2544) ได้ทำการประเมินผลโครงการส่งเสริมการเลี้ยงปลานิลในกระชังพบว่า การได้รับการฝึกอบรม ลักษณะของแหล่งน้ำ ระดับความลึกของแหล่งน้ำ จำนวนรุ่นที่เลี้ยง มีผลต่อการเพิ่มผลผลิตปลานิลต่อกระชัง ส่วนการศึกษาดูงาน ประสบการณ์การเลี้ยงปลานิลก่อนเข้าร่วมโครงการ ลักษณะการเลี้ยง การให้อาหารเสริม จำนวนครั้งที่ให้อาหารต่อวันและจำนวนปลาที่ปล่อยต่อกระชัง ไม่มีผลต่อการเพิ่มผลผลิตปลานิลต่อกระชัง ส่วนในด้านความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการดำเนินงานของโครงการ พบว่าด้านกาสนับสนุนที่ได้จากเจ้าหน้าที่และด้านผลตอบแทนที่ได้รับเป็นที่น่าพอใจของเกษตรกร

พิชญา (2544) ได้ทำการประเมินโครงการเกษตรผสมผสานเพื่อการอนุรักษ์ ในระยะขยายผล มีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อประเมินประสิทธิผลโครงการเกษตรผสมผสานเพื่อการอนุรักษ์ ในระยะขยายผล และ (2) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไข ของโครงการเกษตรผสมผสานเพื่อการอนุรักษ์ โดยมีพื้นที่ในการศึกษารอบคลุม 2 หมู่บ้าน คือ บ้านแม่จันทหลวง และบ้านแม่เตือ อำเภอมะสลองนอก อำเภอมะฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย การวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสังเกต การจัดสนทนากลุ่ม โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการศึกษา สามารถสรุปได้ดังนี้ (1) โครงการเกษตรผสมผสานเพื่อการอนุรักษ์ได้ดำเนินกิจกรรมตามแผนงานที่ได้วางไว้ทุกประการ โดยที่ผลการดำเนินงานพบว่าบรรลุผลสำเร็จใกล้เคียงกับวัตถุประสงค์ของโครงการฯ (2) ปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินงานนั้น พบว่า มีที่มาจากโครงการฯ โดยกระบวนการทำงานที่โครงการฯ ได้เข้าไปดำเนินการนั้น เป็นลักษณะของการสั่งการจากบนลงล่างทำให้ชาวบ้านไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอน และที่มาจากชาวบ้านที่ยังยึดติดการเกษตรแบบดั้งเดิม ส่วนแนวทางแก้ไขโครงการฯ ควรปรับเปลี่ยนแนวคิด กระบวนการทำงาน โดยให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชาวบ้านทั้งวิธีคิด และแนวทางการทำงาน

นภดล (2546) ได้ทำการประเมินโครงการส่งเสริมการปลูกผักโดยวิธีเกษตรธรรมชาติในโรงเรียนบ้านทับลาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1)

ประเมินสถานะแวดล้อมของโครงการ (2) ประเมินปัจจัยเบื้องต้น (3) ประเมินกระบวนการ (4) ประเมินผลผลิตของโครงการปลูกผักโดยวิธีเกษตรธรรมชาติ ผลการศึกษาพบว่า จากการประเมินโครงการปลูกผักโดยวิธีเกษตรธรรมชาติทั้ง 4 ด้านความคิดเห็นโดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดแล้วพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านเรียงตามลำดับดังนี้ (1) ด้านผลผลิต (2) ด้านปัจจัยเบื้องต้น (3) ด้านกระบวนการ (4) ด้านสถานะแวดล้อม

สิริพันธุ์ (2544) ได้ทำการประเมินโครงการส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน โดยองค์กรชาวบ้านในกลุ่มแม่น้ำมอก อำเภอลำปาง ได้ประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินแบบชิปปี้ (CIPP) ของStufflebeam ผสมผสานกับรูปแบบการประเมิน Countenance ของ Stake ผลการศึกษาพบว่า (1) สมาชิกโครงการที่เป็นกลุ่มตัวอย่างก่อนเข้าร่วมโครงการมีการปฏิบัติตัวในด้านการใช้ป่าในระดับปานกลาง แต่ภายหลังเข้าร่วมโครงการกลุ่มตัวอย่างมีการปฏิบัติตัวอยู่ในระดับมากและเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับพบว่าการปฏิบัติในด้านการใช้ป่าเพิ่มขึ้น (2) ก่อนเข้าร่วมโครงการสมาชิกโครงการมีการปฏิบัติตัวในด้านการจัดการป่าอยู่ในระดับปานกลาง แต่ภายหลังเข้าร่วมโครงการแล้วมีการปฏิบัติตัวในด้านการจัดการป่าเพิ่มขึ้น (3) ก่อนเข้าร่วมโครงการชาวบ้านมีการปฏิบัติตัวในการพัฒนาอาชีพและการสร้างอาชีพในระดับปานกลางและภายหลังได้เข้าร่วมโครงการพบว่าการปฏิบัติตัวในด้านการพัฒนาและสร้างอาชีพเพิ่มมากขึ้น จากการศึกษาจึงสรุปได้ว่าโครงการได้ดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ กล่าวคือเป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านได้กลายเป็นผู้รักษาป่าอย่างประหยัดและยั่งยืนรวมทั้งส่งเสริมอาชีพใหม่และพัฒนาอาชีพเดิมให้ชาวบ้านสามารถพึ่งตนเองได้ และมีการส่งเสริมให้ชาวบ้านมีความรู้ความสามารถเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง

การประเมินผลโครงการครั้งนี้ เป็นการประเมินผลรวมภายหลังโครงการได้เสร็จสิ้นไปแล้ว (Summative evaluation) เพื่อประเมินผลว่าโครงการเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติกจังหวัดลำพูน บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ โดยได้ทำการประเมินเกี่ยวกับสภาพทั่วไป ของเกษตรกรทั้งด้านสภาพสังคมและเศรษฐกิจ ประเมินผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของโครงการประเด็น ต่างๆ เช่น ผลผลิต ต้นทุนการผลิตเฉลี่ย ราคาผลผลิตปลา และรายได้จากการเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก ข้อคิดเห็นของเกษตรกรต่อการดำเนินงานของโครงการ ตลอดจน ปัญหาและอุปสรรค ต่างๆ เพื่อที่จะได้นำมาปรับปรุงแก้ไขต่อไป